

ПРОБЛЕМИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ КОНСОЛІДАЦІЇ В ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ ТА ПРАКТИЧНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ

Досліджено основні проблеми концептуалізації феномену консолідації в політичній науці (вузькість та тенденційність предмету дослідження консолідології, суперечливість термінологічного апарату, неврахування особливостей явища) та практичній українській політиці (довільне застосування у політичних документах). Автор уточнює предмет консолідології, виокремлює складові консолідації, етапи явища як політичного процесу, досліджує основні його характеристики та вказує на визначальну роль консолідаційних чинників та мети в забезпеченні консолідації. Актуальність проблематики обумовлена тим, що поліваріантність тлумачення феномену в політології та практичній політиці ускладнює напрацювання ефективних політико-правових механізмів забезпечення консолідації у тій чи іншій сфері політичного буття.

Ключові слова: консолідація, консолідологія, консолідація демократії, консолідаційні чинники, громадянське суспільство.

Гербут И. А. Проблемы концептуализации консолидации в политической науке и практической украинской политике

Исследованы основные проблемы концептуализации феномена консолидации в политической науке (узость и тенденциозность предмета исследования консолидологии, противоречивость терминологического аппарата, игнорирование особенностей явления) и практической украинской политике (произвольное применение в политических документах). Автор уточняет предмет консолидологии, выделяет составляющие консолидации, этапы явления как политического процесса, исследует основные его характеристики и указывает на определяющую роль консолидационных факторов и цели в обеспечении консолидации. Актуальность проблематики обусловлена тем, что поливариантность толкования феномена в политологии и практической политике усложняет наработку эффективных политико-правовых механизмов обеспечения консолидации в той или иной сфере политического бытия.

Ключевые слова: консолидация, консолидология, консолидация демократии, консолидационные факторы, гражданское общество.

Gerbut Igor. The problems of consolidation conceptualization in political science and Ukrainian policy

The basic problems of consolidation phenomenon's conceptualization in political science (narrowing the subject of consolidology, contradictory terminology system, neglecting phenomenon's certain features) and Ukrainian policy (arbitrary usage in political documents). The author specifies the object of consolidology, identifies consolidation elements, stages of phenomenon as a political process, explores its main characteristics and points the crucial role of consolidation factors and purpose in ensuring the consolidation. The urgency of the problem is caused by the fact that multivariate interpretation of phenomenon in political science and practical politics complicates working out effective political and legal mechanisms of consolidation implementation in any sphere of political life.

Key words: consolidation, consolidology, democratic consolidation, consolidation factors, civil society.

Феномен консолідації набуває нового все більш актуального звучання для сучасної України, продовжується його наукова розробка та практична імплементація на всіх рівнях політичного, правового, соціально-культурного та етнополітичного життя країни. Як справедливо зауважує О. Кривицька, сучасний етап історії України як ніколи потребує консолідуючих зусиль, позаяк перманентні політичні кризи зробили наочною ту вісь конфліктності, яка іманентно присутня в українському суспільстві на основі незбігу світоглядних настанов і життєвих практик різних сегментів багатоскладового соціуму¹. Консолідація розколотих суспільств, до яких належить українське суспільство, потребує застосування системних консолідаційних зусиль та механізмів на всіх рівнях. Тож, без глибокого наукового вивчення цього феномену, неможлива його коректна та ефективна реалізація в Україні.

Консолідація останнім часом стала однією з найбільш поширених цілей програмних політичних документів, що, втім, не наближає політичних акторів до консенсусу щодо змісту явища, його наповнення. Крім того, нерідко науково-теоретичні напрацювання визначення консолідації та її розуміння в політичних, нормативних документах дисонують між собою. Процес імплементації, формування консолідації у визначених сферах потребує насамперед виявлення та аналізу основних проблем формування категоріального апарату, його уточнення. Консолідація демократії, консолідація суспільства, політична консолідація, етнокультурна консолідація в

Україні супроводжуються такими перепонами, як фрагментарне розуміння, в деяких випадках навіть викривлення змісту поняття. І це характерно не лише для української політології чи політичної реальності.

З одного боку, об'єкт дослідження характеризується високим рівнем науково-теоретичної розробки. Консолідацію як консолідацію демократії в своїх працях почали досліджувати наприкінці ХХ ст. Д. Растоу, Л. Вайтхед, С. Фіш, Ф. Шміттер, Г.О'Донелл, Х. Лінц. Саме консолідація демократії започаткувала новий напрям політичних наук – консолідологію, навколо предмету якої досі точаться наукові дебати. Ситуація ускладнюється тим, що в основу цього нового напрямку політології лягла теорія консолідації демократії, однак ідея консолідації виявилася перспективною та застосовною до інших сфер політичного буття. Тож, предмет дослідження наукового напрямку вийшов далеко за межі консолідації демократії, однак остання ще досі накладає певні обмеження на його позиціонування в політичній науці. Згідно з позицією І. Хінтби, теорія консолідації демократії є складовою частиною такої субдисципліни порівняльної політології, як політична транзитологія².

А. Михненко та ін. пояснюють актуальність нового напрямку навпаки тим, що в пострадянських країнах, Східній Європі, Латинській Америці перехідний період вже завершився і тому потрібно глибше вивчати проблеми стабілізації, консолідації демократії, а не транзиту. Що ж стосується України, вчені вважають, що перехідний період до консолідованої демократії далекий до завершального етапу, пояснюючи це непрозорістю, неефективністю політичних інститутів, існуванням нестійких норм, випадкових угод між різними суб'єктами політики, маніпуляцією виборчими процесами та законодавством³.

І. Титар систематизує п'ять термінів, які лягли в основу нового напрямку - «консолідація демократії», «зміцнення демократії», «усталена демократія», «стабільність демократії», «збереження демократії», поліваріантність яких ускладнює розуміння явища консолідації. Дослідник вважає перспективною ідею відмовитися взагалі від використання цього базового для напрямку поняття - консолідації демократії⁴. Однак консолідація демократії назавжди залишиться серед витоків консолідології. Досить влучне визначення

цьому поняттю дає Л. Сморгунов, стверджуючи, що консолідація демократії є вирішальним етапом переходу від авторитарної форми правління до демократичної, який починається після розриву з попереднім режимом і закінчується формуванням консолідованої демократії⁵. Консолідована демократія є життєздатною, відтворюваною, розвивається на власній основі, що дозволяє їй за будь-яких перипетій економічного, соціально-політичного та етнокультурного життя, підтримувати стабільний розвиток.

Ф. Кирилюк, М. Обушний та М. Хилько стверджують, що саме проведення важливих перетворень (реформ) у політичній та економічній сферах створює передумови для переходу до етапу консолідації демократії, на якому відбувається інституціоналізація демократичних механізмів державної влади, звикання, адаптація суспільства до нових політичних механізмів і легітимація нового демократичного режиму⁶. Л. Сморгунов особливо підкреслює, що консолідація демократії є процесом обґрунтування нових політичних відносин не лише з точки зору суб'єктивного прийняття цінностей і норм, а й з точки зору надійності подальшого функціонування демократичних інститутів. Ці визначення проаналізовано, оскільки вони вказують на важливість для явища консолідації загалом таких характеристик, як зміцнення, стабільність, усталеність, збереження поряд з об'єднанням та згуртуванням.

Характерно, що в інших сучасних вимірах консолідації не прив'язаних до консолідації демократії вони розвиваються, редукуються – на перший план виходить об'єднання, згуртування, але не стабільність, збереження та відтворюваність. Не випадково, термін *consolidatio* латинського походження означає одночасно як об'єднувати, так і зміцнювати. А отже, стабілізувати політичну або іншу систему. На вирішальній важливості стабільності для інтеграційних та консолідаційних практик наголошував ще А. Етціоні, вказуючи на здатність одиниці або системи підтримувати саму себе перед загрозою внутрішніх та зовнішніх викликів⁷. Відтак консолідація передбачає здатність забезпечувати стабільне функціонування та стійкий розвиток відповідної системи.

З цього випливає, що стабільність постає важливою складовою феномену консолідації. Сучасні дослідники стабільності закликають розглядати її як динамічну, а не статичну характеристику. С. Асла-

нов зауважує, що з точки зору політичних перетворень, стабільність не є синонімом незмінності, непорушності, законсервованості політичної структури і відносин, адже остання свідчить про зупинку розвитку політичної системи, яка рано чи пізно призведе до нестійкості, напруженості, а відтак до політичної дестабілізації⁸. Принагідно дослідник зауважує, що стабільність набагато складніше забезпечити в умовах демократії, адже демократичні форми участі суб'єктів у політиці часто дестабілізують політичну ситуацію. Цю особливість помітив ще Ф. Шміттер, вказуючи на таке антагоністичне явище, як деконсолідація. Водночас засновник напряду зазначає, що демократичні режими не повинні бути повністю консолідованими, їх набір правил має передбачати «обмежену невизначеність» та «умовну згоду»⁹. Адже це дає можливість демократії за допомогою підтримання динамічної стабільності еволюціонувати, розвиватися.

Тож, стабільність є результатом консолідації - об'єднання, згуртування і водночас забезпечує її досягнення. Це дозволяє виокремити в консолідації як політичному процесі два етапи 1) об'єднання та згуртування з певною метою; 2) забезпечення стабільності, зміцнення, відтворюваності, життєздатності політичних інституційних практик задля реалізації певної мети. Остання категорія є надзвичайно важливою для забезпечення консолідації. Без досягнення мети, реалізації певного інтересу або цілей ефективна, тривала консолідація неможлива. Ця мета може мати як конструктивний, так і деструктивний зміст, а також бути комбінацією обох. Наприклад, Революція Гідності 13-14-го років в Україні стала можливою завдяки консолідації суспільства та політичної опозиції з метою протидії недемократичному політичному режиму. Безумовно, Євромайдан мав також конструктивні стратегічні цілі – відновлення євроінтеграції України, відтермінованої на невизначений термін колишнім Президентом В. Януковичем.

Мета консолідації є чи не найважливішим чинником її забезпечення. Науковці помітили, що українське суспільство найчастіше стихійно консолідується навколо протидії негативним процесам або явищам, не демонструючи ознак згуртованості у відносно стабільний період. Зокрема В. Котигоренко зазначає, що «українці як нація консолідуються під час загроз – державній незалежності, правам

громадян, правам людей. Це, з одного боку, обнадійливий чинник, з іншого – дещо сумний, тому що ми не маємо таких стрибків, пов'язаних з успіхом, з вирішенням нагальних питань»¹⁰. О. Кривицька вважає причиною цієї ситуації те, що український соціум позбавлений таких об'єднуючих стимулів, як ідеологія, спільні цінності, артикульовані державні інтереси, тому їх консолідаційна роль не виконується¹¹.

Прикметно, що в деяких випадках консолідація сама по собі може ставати метою консолідації, але це характерно більше для політичних документів та прикладних наукових досліджень, ніж реальних консолідаційних процесів. Так, українські науковці пропонують популяризувати політичну консолідацію еліт навколо спільної мети – етнокультурної консолідації українського суспільства, що дасть змогу покласти край застосуванню деконсолідаційних чинників як політичної технології, відмовитися від радикальної, нетерпимої риторики щодо певних етнічних, мовних груп¹². Експерти та соціологи серед першочергових цілей державної політики у сфері формування спільної загальнонаціональної ідентичності громадян України визначають консолідацію нації й досягнення національної єдності навколо спільних суспільних пріоритетів і цілей¹³. Втім, консолідація як самоціль не буде зрозумілою для українського суспільства, яке наразі відчуває брак зрозумілих консолідаційних ідей та чинників.

Що ж стосується консолідології, то її слід визначати як окремий напрям політичної науки про різні форми, виміри і рівні консолідації, не обмежуючись консолідацією демократії. Однак тенденційність останньої теорії досі накладає певні обмеження на вивчення предмету напряму, що суттєво обмежує розвиток наукових досліджень у цій сфері. В. Лагасін, А. Мельвіль, В. Пантін слушно зауважують його вузькість, адже й досі усталено феномен консолідації розглядається в межах переходу до демократії. В цьому контексті практичні напрацювання розуміння консолідації як політичного процесу та явища в політичних документах просунулися далі, незважаючи на строкатість розуміння змісту. Почасти вину за таку ситуацію можна покласти на засновників консолідології та розробників теорії консолідації демократії. Саме Ф. Шміттер обмежив предмет консолідології консолідацією демократії. В одній зі ос-

новоположних статей автор прямо стверджує, що хвиля демократизації, яка почалася в 1974 році, сприяла розвитку двох протонаук в рамках політичної науки: транзитології та консолідології¹⁴. В подальшому явище консолідації Ф. Шміттер визначає як формування набору загальноновизнаних правил/інституцій для реалізації політики, які, будучи демократичними, повинні ґрунтуватися на громадянській рівності та підзвітності очільників держави громадянам¹⁵. Засновники напряму звузили предмет консолідології до консолідації демократії, що створило в подальшому серйозні теоретико-термінологічні проблеми для нового напряму.

Прикладом такої тенденційності та вузькості може слугувати розуміння поняття політичної консолідації в українській політології. Зокрема О. Анастасов, розмежовуючи політичну інтеграцію та політичну консолідацію, визначає, що в основі політичної консолідації перебуває чітка та дієздатна вертикаль державної влади, формування стійкої політичної більшості та маргіналізація політичних сил, які ставлять під сумнів легітимність режиму і готові на використання неконституційних засобів для його зміни¹⁶. Політична консолідація означає завершення встановлення і легітимацію основних інститутів відповідного політичного режиму та апробування їх ефективного функціонування.

Тобто автор проводить пряму аналогію з консолідацією демократії. Визначення політичної консолідації ідентичне визначенню консолідації демократії з однією лише відмінністю: консолідація демократії означає консолідацію демократичного режиму, тоді як політична консолідація – будь-якого. Такий підхід має право на існування і ґрунтується він на досить широко застосовуваному в науці евристичному методі аналогій, що дає змогу досліднику встановити співвідношення еквівалентності (відповідності, схожості) між двома подібними системами за деякими ознаками. Якщо в політичній науці було концептуалізовано теорію консолідації демократії, то чому не можна концептуалізувати консолідацію іншого політичного режиму? Тим більше, що українські дослідники справедливо зауважують, що консолідація може бути не лише позитивним явищем, а й негативним, фіксуватися як у конструктивних політичних процесах (консолідація демократії), так і деструктивних (консолідація авторитарних режимів, етнократії)¹⁷.

Однак наскільки доцільним є звуження політичної консолідації до консолідації певного політичного режиму? Виникає логічне запитання, чому для консолідації демократії використовується вузький спеціалізований термін, тоді як для консолідації цілої низки інших політичних режимів – більш широкий, парасольковий термін - «політична консолідація». Тим більше, що консолідація демократії теж є консолідацією одного з політичних режимів, а отже, підпадає під визначення політичної консолідації. Яка ж тоді відмінність між консолідацією демократії і політичною консолідацією?

Відповіді на ці запитання О. Анастасов не дає, натомість пропонує визначення політичної інтеграції, яка забезпечує інтеграцію влади і громадянського суспільства, тобто створення ефективного комунікативного механізму їх взаємодії, здатного забезпечити адекватне агрегування різноманітних політичних інтересів у процесі функціонування політичної системи. Якщо політична консолідація спрямована на посилення внутрішньої згуртованості політичної системи та інституціоналізацію політичних процедур, то політична інтеграція - на досягнення більшої спільності інтересів та консенсусу навколо розв'язання суперечностей або прийняття інших рішень і означає процес створення легітимного механізму «зворотного зв'язку» між владою та громадянським суспільством, а також подолання політичної поляризації як у владі, так і у громадянському суспільстві¹⁸. На наш погляд, всі ці ознаки політичної інтеграції є складовими політичної консолідації, яка не обмежується інституціоналізацією та зміцненням політичного режиму.

Слід при цьому зауважити, що консолідація більшістю українських вчених розглядається як складова більш широкого політичного явища – інтеграції. Однак консолідація, як правило, не протиставляється інтеграції. В попередніх працях ми визначили політичну консолідацію як процес узгодження інтересів різних соціальних груп та політичних сил для визначення спільних цінностей та загальноприйнятих правил гри, формування спільного бачення подальшого розвитку держави, координації зусиль для досягнення спільних цілей, утвердження консенсусу між політичними акторами задля ефективного і стабільного функціонування політичних інститутів.

Що ж стосується західної політології, то поряд з консолідацією демократії, дуже популярними є студії консолідації громадянського

суспільства, представлені у працях таких дослідників, як Е. Геллнер, Дж. Л. Коен, Х. Арендт, Р. Хайск, С. Хантінгтон, М. Уольцер, А. Мелуччі, Дж. Роулз, М. Бернгард, Дж. Лінц. Для того, щоб покласти край дискусіям щодо предмету дослідження консолідології, М. Фесенко запропонував окремо розглядати різні концепції консолідації з усіма їх особливостями. Окрім концепції консолідації демократії, консолідації громадянського суспільства, вчений називає доволі вузькі концепції консолідації зусиль світового співтовариства проти тероризму і розповсюдження ядерної зброї, консолідації для запобігання та подолання техногенних, екологічних катастроф¹⁹. М. Фесенко вивчає феномен міжнародно-політичної консолідації, розуміючи під ним об'єднання зусиль учасників міжнародних відносин, спрямованих на подолання існуючих та запобігання можливих кризових явищ на глобальному рівні регулювання міжнародною системою з метою її подальшого стабільного розвитку. Важливим елементом консолідації він вважає згоду, яка заснована на довірі і бажанні стабільного світового розвитку акторами системи міжнародних відносин.

Поліваріантність наукового тлумачення феномену консолідації в зарубіжній та українській політології, що в окремих працях має взаємовиключний зміст, суттєво ускладнює вивчення практичного його втілення, а також напрацювання політико-правових механізмів досягнення або забезпечення консолідації у тій чи іншій сфері політичного буття. Проблема концептуалізації феномену консолідації, його подальша розробка та напрацювання узгодженого визначення, встановлення взаємозв'язку консолідації зі спорідненими політичними явищами, позиціонування в політичних процесах, вихід за межі традиційного розуміння консолідології, адаптація до українських політичних реалій має вирішальне значення в українській політології, враховуючи, наскільки часто цей термін почав з'являтися в різноманітних концепціях, стратегіях та програмах. Адже як свідчить їх аналіз, політичні документи вказують на фрагментарне або хибне розуміння консолідації, яке не враховує всіх розглянутих вище аспектів, особливостей явища, етапів його реалізації, чинників забезпечення та мети.

Для України є актуальними проблеми консолідації демократії, консолідації громадянського суспільства, політичної консолідації,

етнокультурної консолідації поліетнічного суспільства. Однак їх вирішення має базуватися на науковому підґрунті, що дозволить уникнути суперечностей, тривалого узгодження позицій сторін та забезпечити ефективність консолідаційних механізмів. Наразі органи влади, соціологічні служби, міжнародні організації, ініціативи громадянського суспільства пропонують найрізноманітніші інструменти консолідації, застосування частини яких, без розуміння суті консолідації, може навіть призвести до зворотнього, деконсолідаційного ефекту.

1. *Кривицька О.* Існують серйозні загрози консолідації українського суспільства // Національна безпека і оборона. 2016. №3-4. С. 132. 2. *Хинтба И.* Консолидация демократии: автореф. дис. ... канд. полит. наук: 23.00.02. Москва, 2009. С. 5. 3. *Михненко А., Макаренко Е., Макаренко Н.* Институализация суспільного розвитку: навч. посібн. Київ: НАДУ, 2011. С. 6. 4. *Титарь И.* Концептуализация понятия «консолидация демократии» // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2008. Вип. 22. С. 40. 5. *Сморгунов Л.* Проблемы и модели консолидации демократии // Сравнительная политология. Санкт-Петербург, 2012. С. 226. 6. *Консолидація демократії* // Політологія / Ф.М. Кирилюк, М.І. Обушний, М.І. Хилько та ін. Київ: Здоров'я, 2004. С. 481. 7. *Etzioni A.* Political unification: A comparative study of leaders and forces. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965. P. 44. 8. *Асланов С.* Взаємозв'язок етнополітичної стабільності та характеристик політичної системи // Evropský politický a právní diskurz. 2015. T 2. Вип. 3. С. 183. 9. *Schmitter P.* Concepts from transitology & consolidology: their potential relevance for understanding European integration / Universidade Federal da Integração Latino-Americana. URL: <https://www.unila.edu.br/sites/default/files/files/01%20Concepts.pdf> (дата звернення: 13.04.2017). 10. *Котигоренко В.* Треба формувати політику інтеграції всього українського суспільства // Національна безпека і оборона. 2016. №3-4. С. 123. 11. *Кривицька. О.* Цит. праця. 12. *Політико-правові* засади етнокультурної консолідації українського суспільства: наук. записка / І. О. Кресіна, Л. І. Лойко, В. А. Явір, Д. І. Грицяк, С. В. Стоєцький. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2013. С. 94. 13. *Основні* цілі, принципи, напрями реалізації державної політики у сфері ідентичності в сучасних умовах. Київ: Центр Разумкова, 2017. С. 90. 14. *Schmitter P.* The proto-science of consolidology: can it improve the outcome of contemporary efforts at democratization? // Politikon: South African Journal of Political Studies. 1994. Vol. 21. Issue 2. P. 15. 15. *Schmitter P.* Concepts from transitology & consolidology: their potential relevance for understanding European integration / Universidade Federal da Integração Latino-Americana URL: <https://www.unila.edu.br/sites/default/files/files/01%20Concepts.pdf> (дата звернення: 13.04.2017). 16. *Анастасов О.* Роль політичної інтеграції в процесі консолідації транзитних суспільств // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політоло-

гія, туризм. 2011. Т. 2. №4. С. 58. **17.** Політико-правові засади етнокультурної консолідації українського суспільства: наук. записка / І. О. Кресіна, Л. І. Лойко, В. А. Явір, Д. І. Грицяк, С. В. Стоєцький. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корещького, 2013. С. 9. **18.** Анастасов О. Цит. праця. **19.** Фесенко М. Феномен міжнародно-політичної консолідації // Політичний менеджмент. 2013. № 1-2. С. 21.

Gerbut Igor. The problems of consolidation conceptualization in political science and Ukrainian policy

The basic problems of consolidation phenomenon's conceptualization in political science (narrowing the subject of consolidology, contradictory terminology system, neglecting phenomenon's certain features) and Ukrainian policy (arbitrary usage in political documents). The author specifies the object of consolidology, identifies consolidation elements, stages of phenomenon as a political process, explores its main characteristics and points the crucial role of consolidation factors and purpose in ensuring the consolidation. The urgency of the problem is caused by the fact that multivariate interpretation of phenomenon in political science and practical politics complicates working out effective political and legal mechanisms of consolidation implementation in any sphere of political life.

The phenomenon of consolidation became more actual for modern Ukraine because its scientific development and practical implementation at all levels of political, legal, socio-cultural and ethnopolitical life goes on. The consolidation of divided societies, which has to do to Ukrainian society needs a systemic consolidation efforts and mechanisms at all levels. So, without a thorough scientific study of this phenomenon, it cannot be correctly and effectively implemented in Ukraine.

Consolidation has recently become one of the most common targets of program policy documents but definitions of consolidation, its political understanding have little to do with each other. Consolidation as the consolidation of democracy scientists began to explore in the late twentieth century. This consolidation of democracy has launched a new line of political science – consolidology. The idea of consolidation was promising and applicable to other areas of political life. However, the consolidation of democracy always remains among consolidology leaks.

Stability is an important part of the phenomenon of consolidation. Modern researchers of stability are inclined to see it as a dynamic, not a static characteristic. Therefore, stability is the result of consolidation – union, cohesion while ensuring its formation. This makes it possible to see in the consolidation as a political process two stages 1) cohesion for a certain purpose; 2) stability, strengthening, viability of political institutional practices for implementing a particular purpose. The last category is extremely important to ensure consolidation. Without a goal, the implementation of certain interests, objectives effective, long-term consolidation impossible. This goal can be both of constructive and destructive content, as well as a combination of both.

The purpose of the consolidation is the most important factor in its implementation. The researchers found out that Ukrainian society is often spontaneously consolidated around counteracting to negative processes or phenomena, without

showing signs of unity in a relatively stable period. The cause of this situation is that Ukrainian society is deprived of combining incentives like ideology, common values, articulated public interest so their role in consolidation is not fulfilled.

We are sure that consolidology should be defined as the science of various shapes, dimensions and levels of consolidation and is not limited to the consolidation of democracy. It should thus be noted that the consolidation by the majority of Ukrainian scientists is examined as part of a wider political phenomenon - integration.

Key words: consolidation, consolidology, democratic consolidation, consolidation factors, civil society.

УДК 328.1:316.346.2

Н. А. ГЕРБУТ

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК АКТОРИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 1998-2012 РР.)

Зроблено гендерний аналіз результатів парламентських виборів в Україні, що відбулися за період 1998 – 2012 рр., коли ще не були впроваджені обов'язкові гендерні квоти. Дослідження в цих часових рамках дає змогу розглядати партії як самостійних акторів формування гендерного представництва у Верховній Раді України. Встановлено, що гендерні стратегії політичних партій залежать від партійної ідеології, але в Україні ця залежність не є однозначною порівняно з країнами Західної Європи. Виявлено, що на діяльність політичних партій щодо просування жінок у парламент впливає особисте ставлення партійного лідера до гендерного питання.

Ключові слова: гендерне представництво, парламент, політичні партії, партійна ідеологія.

Гербут Н. А. Политические партии как акторы формирования гендерного представительства в Верховной Раде Украины (на примере парламентских выборов 1998-2012 гг.)

Проведен гендерний аналіз результатів парламентських виборів в Україні, котрі проходили в період 1998-2012 гг., когдa ещe не були введені гендерні квоти. Исследование в этих часовых рамках дает возможность рассматривать партии как самостоятельных актеров формирования гендер-

© ГЕРБУТ Надія Анатоліївна — кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури